

27. aug. 1843

FAKTA

Dato:

27. aug. 1843

Sidetæl:

Dagbog C, side 6-12

Dagbogens placering:

Det kgl. Bibliotek NKS 4201, II, 4°

Trykt udgave:

N.L. Faaborg (red.): "Johan Thomas Lundbyes erindringer fra Røsnæs og Skarresø" i Fund og Forskning, XV, 1968, s. 46-50; Jesper Svenningsen (red.): Seks år af et liv. Johan Thomas Lundbye – Dagbøger om tro, skæbne, kunst og kærlighed, København 2018, s. 186-190

TRANSSKRIFTION

27 August.

Den gamle Forvalter Herdal og hans Kone¹ toge vel imod mig da jeg kom til Gaarden; det var henad Eftermiddagen og endnu samme Aften gik vi ud til Vindekilde; saaledes kaldes en yndig Dal paa Skraaningen ned mod Stranden paa Søndresiden. Den er heelt bedækket af [overstreget: et] fiint Grønsvær, hist og her bevoxet med mange Tjørnebuske; igjennem den laveste Deel af Sænkingen betegner en yndig Eng med en krum Linie af blaagrønne Vandplanter en Kildes Leie. Denne udgyder sig først i et lille Basin, hvorfra den •7• risler ned i Stranden. Jeg tegnede et Udkast af denne deilige Dal,² der ret overraskede mig ved sit venlige Udseende. Næste Morgen stod jeg tidligt op for ret at nyde Godt af mit korte Besøg, men saae til min Bedrøvelse at Alt var indhyllet i en kold, tæt Strand-Taage, saa man imellem ikke kunde see Gjenstande der vare ganske nær. Kl: 9 vilde jeg ikke vente længere, men gik ud med Honoratus.³ Jeg følger her ikke vor Vandring, men opskriver Gjenstandene jeg saae som de ligge for hinanden naar man gaaer fra Gaarden imod Nord og saa Pynten rundt. Først kommer da Gaardens Have, som gjorde et yderst behageligt Indtryk paa mig. Jeg holder ikke af Haver i det Hele og forstaaer slet ikke at skatte vore nyere engelske Anlæg, selv dem paa Fredensborg, som Gartner Rothe⁴ har anlagt og som vel hører til de bedre, kan jeg dog ikke ret glæde mig over. De sædvanlige, nu brugelige Anlæg med store fattige Grønpletter og Gange i de vilkaarligste, hensigtsløseste Krumninger ere mig modbydelige. Men i mellemstunder kan et enkelt Parti i en Have for mig have noget yderst tiltrækkende, som Partiet med Buxbomhækkene i Krohaven i Hornbek o a fl; dette gjaldt om hele denne Have. Den er lille, har kun en bred krum Gang med Rosenhækker heelt igjennem paa begge Sider og en lige, paa den ene Side begrændset af en af Længerne og paa den anden Side staaer en Række unge, kraftige Asketræer, der ikke ere højere end Længden, men deilige alligevel i deres ungdommelige Frodighed. Det er ikke Roserne eller Asketræerne eller Kaalen i de mellem- •8• liggende Quarterer, som gjorde mig den saa kjær, det er det hele Anlæg, den synes saa stor og er saa fordringsløs, Gangen saa naturlig bøiet, at man gaaer i den med samme Lethed, som paa en Stie over Marken – det er en Have som jeg holdt af. Derefter bliver det første jeg saae Paradishulen af Bønderne kaldet: Smørhullet. Jeg antager at de finder en saadan Smørsø i et Grødfad saa deilig at de tillægger smukke Steder dette ækle Navn; paa Frederiksværk havde ogsaa en af de yndigste Pletter det samme Navn, og fine Folk søgte [der] at bøde paa det med Navne, ligesaa ækle i en anden Retning, saasom: Ulvesvælg ligesom man her har kaldt denne Dal: Paradiishulen, et Navn der dog i mine Øren klang deiligt og af mine Øine aldeles blev billiget. Denne Dal ligger langt fra Gaarden ude paa Odden, men den mellemliggende Strækning er som hele Refsnæs ovenpaa og har ved den nordre Kyst intet Ualmindeligt.

Paradishulen er en rund Dal, Hule eller Sænkning, saa man i en lille Afstand kun seer en Stribe, dannet ved Toppene af de Tjørne der voxer nede i den; disse ere rigt gjennemslyngede af vild Humle, der giver Dalen et yppigt og mildt Udseende, der i høieste Grad forbauser, da den ligger heelt ude mod Pynten, der har intet mindre end mildt i sit Udvortes. Nogle af Tjørnene er høistammede, som dem der staae Jægersborg Dyrehave, og det Hele •9• er virkelig meget kjønt. Lidt længere ude, lige paa Skrænten er igjen en tornebevokset Kløft, et rigtigt Rævehjem. Endnu yderligere betragtede vi et nedstyrtet Stykke af en egen fiin rød Leerart. Dens Farve var som brændt lys Okker revet i Olie og Massen saa fiin, at man, veed at gnide det mellem Fingrene, ikke finder det mindste Korn, og saa feed at det vanskelig vilde slippe Stokken, hvormed vi stak i den fugtige Masse. Ogsaa hvidt Leer af lignende Beskaffenhed var der, og jeg troede, det maatte kunde anvendes til Et eller Andet. Selve Pynten har intet Usædvanligt; Klinten er ikke meget høi, for en Deel grøn. Oppe paa Spidsen er Skandseanlæg fra Krigens Tid. Min Fader havde her Commando,⁵ og han har fortalt, at Folkene vare indkvarterede i Jordhytter, som de selv gravede, og overmalte med Jordfarver, de fandt i Klinterne; jeg formoder den ovenomtalte røde Leer hertil blev anvendt; ogsaa kraftig gule Okkere saae jeg flere Steder. En gloende Kugle var deres Kakkelovn, og dermed Huset færdigt. Naar man nu gaaer yderst ude fra langs med den søndre Side, da vil man finde høist interessante Ting. Oppe fra Batteriet seer det godt ud at see ind mod Landet, da man har Vandet og de smukt krummede Bredder paa begge Sider, baade i Nord og Syd; jeg gjorde to raa Udkast af disse smukke Partier,⁶ men maatte beklage den tykke Taage, der kun i Øieblikke lod mig skimte de fjernere Banker, og ved alle mine Tegninger fra disse to Dage, den Flygtighed hvormed de ere gjorte som Følge af den •10• knappe Tid jeg havde. Først har man paa Søndresiden en deilig Klint, bevokset med blaagraa Buske og paa den øverste Rand kantet med Tjørn. Længere inde en ussel Fiskerhytte ved Foden af en lille høi Skandse, paa hvis Volde nu voxer Torne. Et godt Stykke østligere ligger som et Forbjerg det smukke Bavnebjerg; paa den Side der vender indad mod Fjorden er et Kildevæld, hvis Væde farver et Stykke af Skraaningen deilig grøn. Lidt udenfor Bavnebjerg i Vandet ligger Blak, den store Steen, der af Sorg over Prinds Valdemars Død stak Hovedet over [under] Vandet, som der staaer i den smukke Kæmpeviser. Jeg saae kun Toppen af den over Vandfladen, men man sagde mig, at der imellem den og Kysten var 3 Favne Vand lige ved Stenen, saa den maa ikke være saa ringe, og Jagten kunne gaae indenfor den. Længere hen fandt jeg en Leerklint af en saa paafaldende vild Form, at jeg ikke kunde undlade at tegne den⁷. Den var næsten lodret, slikket glat af Regnen og stærkt furet af det nedskyllende Regnvand; her morede det os ret at vælte store Stene, som sad i Skraaningen eller laae deroppe tæt ved Kanten; med stor Voldsomhed rullede de ned, og naar een naede

Vandet eller tørnede mod en Anden, morede vi os ret. [overstreget: Nu antog Kys] Lige inden for denne Klint var Vindekilde, jeg før skrev om, og fra nu af var Klinterækken uafbrudt dannet i de deiligste og meest maleriske Former. Jeg kan ærgre mig over den Lyst: idelig at vilde lig-
•11• ne disse vilde Strandbakker med Norge og Schweitz, hvor kan Leer og Sandbakker ligne Bjerge af Steen? og hvorfor er det ikke godt nok at det ligner Danmark? Det er netop Danmarks Kyst i sin ædleste, men tillige vildeste Karacteer. For Danmark burde jeg sætte Sjælland – jeg kjender ikke Klitterne derovre ved Vestervovov. Men undres maa man rigtignok, naar man tænker paa Sællands Kyst langs Øresund, hvor venlige Bøgeskove gaaer lige ud til Sundet, hvor Kysten er livlig og bebygget med Leier og Lyststeder hele Veien, og den samme lille Ø kan i Nord Vest vise sig saa barsk og vild. Hvor kommer det dog, at jeg føler mig mere tiltrukket af dette end af hiint. [overstreget: Den] Hiin Kyst, hvor man alle Øieblikke møder Damer med Parasoller, er mig dog langt fra saa kjær som denne Tunge, hvor Broder Ratus og jeg vandrede i grove Klæder og ikke saae andet Levende end en enkelt Maage, en stor Ven! af dem som Bønderne kalde: Torske-Marer eller Ma'er, og anden Lyd hørte vi ikke, end Strandfuglenes Piben og Fløiten. Jeg var saa glad, min kjære Føde-Ø var blevet mig langt rigere og dyrebarere ved mit nye Bekjendskab med dens vestligste Hjørne; og det deiligste næsten havde jeg endnu ikke seet. Som sagt Klinten fortsattes med rig Afvexling i Form; et Par Gange var der nogle Kløfter og ved at omgaae en lidt fremtrædende Pynt, befandt vi os atter i en af disse •12• eiendommelige Dale eller Sænkninger, hvor Klinten træder tilbage, saa der dannes en Huling rundt begrændset i Dybden af en krum grøn Flade, ud mod Havet afbrudt til begge Sider af de steile Klinter. Denne kaldtes: Grimsdalen – der var i den intet Vandløb, men enten i den, eller en mindre, jeg senere kom til, var det at jeg saae en Masse Steen nedrullet; Steen man havde skaffet bort fra Marken og nedstyrtet her, hvor man nemmest blev af med dem; men Skraaningen hvor de var nedvæltede var ikke saa stærk, at de havde løbet langt; de største længst, og der var mange store; de dannede en heel Masse, og ovenfor dem en stor Mængde mindre. Det saae ud som en fremstyrtende Masse, der truede med at knuse, hvad der maatte komme i Veien. Det her Beskrevne saae jeg paa to Vandringer – een om Formiddagen og een om Eftermiddagen; nu nærmede Tiden sig, da jeg maatte tænke paa at vende tilbage til Gaarden hvorfra jeg samme Aften skulde ride til Kallundborg igjen. Men længe havde en guul Skrænt [notatet forstsat den følgende dag]

¹ Avlforvalter på Refsnæsgaarden, Frederik Sigfrid Herdal (f. ca. 1773) var ugift men boede med sin husholderske, Andrea Christine Gram (f. ca. 1780).

² Museet på Koldinghus, inv.nr. 14963.

³ Lundbyes mellemste lillebror, Honoratus R. Lundbye (1821-1888).

⁴ Slotsgartner Rudolph Rothe (1802-1877).

⁵ Joachim Theodor Lundbye (1778-1841) havde som ung artillerikaptajn under Englandskrigene haft kommandoen over stillingen på Røsnæs.

⁶ Den Hirschsprungske Samling, inv.nr. 1283.

⁷ Antagelig Den Kgl. Kobberstiksamling, KKSgb18. En anden tegning med samme motiv, men næppe udført på stedet, er afbildet i Karl Madsen: Johan Thomas Lundbye 1818-1848, København 1949, s. 71.

af Bøger, Prækenes og Ligt, men naar vi søtte
 Begyndelses- Ord- Forraad var sluppet af,
 da gik Traaten usædvanlig hurtig i sin,
 og inden at afbrjæde hans Tale, mærkelig nok!
 Ingen gammel Mand blev omtalt inden som
 Oldingen, den smukke, hedagede Jætte-
 Ord som: den hæderlige Mand, den værdige
 Kone var idelig i hans Münd, der ogsaa
 gjæde sig skyldig i en tilbørlig Brug af Ordets
 Peripheri. Vi gik videre; han lovede at
 følge mig lige til Gaarden - Vi kom til
 Bjørnstrøg, en usædvanlig og lille Landsby;
 Noget længere inde kunde vi til venstre
 Fullere-Pløiene, flere Pløie, der var pløies
 over, men dog temmelig store endvi. Imellem
 disse Pløies skal Naadomar Leiers og Lagmars
 Lov være dræbt ved et Naadokind paa Jagt.
 Noget give 4 Andre kun 2 Banker Navn af Fullere
 pløiene; en af disse ligger paa Refnesgaardens
 jord og her maatte vi ogsaa min Brøder, der
 skulde ud at se til Falkene i Marken

24 August.

Den gamle Forvalter Klendal og hans Kone toge vel imod
 mig da vi kom til Gaarden; det var henad Eftermiddagen
 og endvi samme Aften gik vi ud til Vind-
 hilde; saaledes kaldes en yndig Dal paa Skraaningens
 nedre Stranden paa Søensiden. Den er heelt
 bedækket af et fint Græs, vist og her bevoget
 med mange Jørnbüske; igjennem den laveste Dal
 af Søen betegner en yndig Eng med en krøn
 Linie af blaagrønne Vandplanter en Nildes Leie.
 Denne indgyder sig først i et lille Bælt, hvorfra den

vises ned i Stranden. Jy tegnede et Mønst af denne
 deilige Dal, der vel overraskede mig ved sit venlige
 Udseende. Næste Morgen stod Jy tidligt op for vel at
 nyde Gæst af mit korte Besøg, men saa til min
 Bedrøvelse at Alt var indkyllet i en Kold, at Strand-
 Faag, saa man imellem ikke kunde see Gjenstande
 der vare ganske nær. Kl. 9 vilde Jy ikke vente længer,
 men gik ind med Ploneratus. Jy følger her ikke vor
 Vandring, men opskriver Gjenstandene Jy saa som
 de ligge for hinanden naar man gaar fra Gaarden
 imod Nord og saa Pjuten rundt. Først kommer da
 Gaardens Blaver, som gjorde et yderst behageligt Ind-
 tryk paa mig. Jy holder ikke af Blaver i det Hele
 og farstaver slet ikke at skatte vore nyere engelske
 Anlæg, selv dem paa Fredens borg, som Jantner
 Pottke har anlagt og som vel høres til de bedre,
 kan Jy dog ikke vel glæde mig over. De ser van-
 tige, nu kringelige Anlæg med store fattige Jern-
 pletter og Gange i de vilkaarligste, hensigtsløseste
 Krumninger, ere mig medbydelige. Men i-
 mellem stunder kan et enkelt Parti i en Blave
 for mig have maget indvirkning tiltrækkende, som
 Partiet med Bøgbom hækkeene i Krohaven i
 blomstet o a fl; dette gjaldt om hele denne Blave.
 Den er lille, har kun en bred krum Gang med
 Rosenhække helt igjennem paa begge Sider, og
 en lige, paa den en Side begrændet af et
 af Længerne og paa den anden Side staaer en
 Række unge, kraftige Asketræer, der ikke ere hø-
 ere end Længden, men deilige alligevel i deres
 ungdommelige Frødhed. Det er ikke Roserne
 eller Asketræerne eller Healen i de mellem

liggende Quarterer, som gjorde mig den saakjæde,
 det er det hele Andet, den synes saa stor og er
 saa fordringsløs, Gangen saa naturlig bairt,
 at man gaar i den med samme Lethed, som
 paa en Stie over Marken — det er en klave
 som ij holdt af. Derefter bliver det første ij
 saae Paradisvæden af Bårderne kaldet:
 Smørkullet. Jj antager at de finder en saadan
 Smør så i et Grødpad saa deilig at de tillægges
 samtlige Steder dette ækle Navn; paa Fredericks
 værk haade og saa en øde yndigste Bletter det
 samme Navn, og fine Folk sagte at både paa det
 med Navne, ligesaa ækle i en anden Retning,
 saasom: Muesdy ligesom man der har kaldt
 denne Dal: Paradiisvæden, et Navn der dog i
 min Jaen klang deilig og af mine Fine
 aldeles blev billiget. Denne Dal ligger langt
 fra Gaarden inde paa Odden, men den smalle
 liggende Strækning er som hele Nephones
 øverste og har ved den nordre Kyst intet
 Maerkeindelyt. Paradiisvæden er en rund
 Dal, Kule eller Lænkning, saa man i en
 lille Afstand kun ser en Stribe, dannet
 ved Tappene af de Tjørne der vage med i den,
 disse er rigt gjensæmslyngede af vilde Klum-
 ler, der giver Dalen et iypnigt og mildt
 Udseende, der i høieste Grad forbaarer, da
 den ligger helt inde med Bjerten, der har
 intet mindre end mildt i sit Udorte.
 Nogle af Tjørnene er hvi stammede, som den
 der staa i Jagersborg Lynehave, og det alle

er virkelig meget kjært. Ligt længre ude, lige
 paa Skraanten er igjen en torneskorvet Klæft, et vigtigt
 Nævehjørn. Endnu yderligere betragtede vi et ved-
 styrtet Stjeppe af enegen fin rød Leerart. Dens
 Farve var som brændt Lys Okker og set i Olie og Mas-
 sen saa fin, at man, ved at gnide det mellem Fingre-
 ne, ikke finder det mindste Korn, og saa fedt at det
 vanskeligt vilde slippe Stikken, hvormed vi stak i
 den flygtige Masse. Ogsaa her i Ler af lignende
 Beskaffenhed var der, og jeg troede, det maatte kun-
 de anvendes til Et eller andet. Selvfølgelig har
 intet Mødderlyst; Klinten er ikke meget høj, for-
 en Deel grøn. Oppe paa Spidsen er Skantso anlæg
 fra Krigens Tid. Min Fader havde her Lemman-
 so, og han har fortalt, at Falkene vare indquarterede
 i Jordhøjter, som de selv gravede, og overmalte
 med rød farve, de fandt i Klinterne; jeg formoder
 den oven bemtalte røde Ler kortet blev anvendt;
 ogsaa kraftig gul Okker saae jeg flere Steder. En
 gløende Kugle var deres Kækkelund, og dermed
 blisest færdigt. Naer man nu gaar yderst ude
 fra Langs med den søndre Side, da vil man
 finde heri interessante Ting. Oppe fra Batteri
 et seer det godt ind at see ind paa Landet, da man
 har Vandet og de smukke krummede Bredder paa
 begge Sider, haardt i Nord og Syd; jeg gjorde to raa
 Udcast af disse smukke Partier, men maatte
 beklage dem tykke Taage, der kom i Øieblikke lod
 mig skinnende de fjernere Banker, og ved alle
 mine Tegninger fra disse to Dage, den Flygtig-
 hed hvormed de ere gjorte som Følge af den

knappe Tid i havde. Først var man paa Lande
 siden en delig Klint, hvorop med blaagraa
 Briske og paa den øverste Rand kastedet med Fjærn.
 Længere inde en visse Fiskekuffte ved Fæden
 af en lille hvi Skandse, paa hvis Walde man
 saae Torve. Et godt Stykke østligere ligger som
 et Førbjerg det smukke Barnebjerg; paa den Side
 der vender indad mod Fjorden er et Hildevæld, hvis
 Waade farver et Stykke af Skraaningens beredtegrøn.
 Lidt indenfor Barnebjerg i Vandet ligger Blak,
 den store Steen, der af Long over Prinds Waldemars
 Død stak Blaudet ~~inde~~ Vandet, som der staaer
 i den smukke Kæmpeise. Og saae kin Tappen
 af den over Vandpladen, men man saae mig,
 at der imellem den og Kysten var 3 Færre
 Vand lige ved Steen, saa den maad ikke være
 saa ringe, og fæjer kunne gaa indenfor den.
 Længere hen fandt i en Leerklint af en saa
 påfaldende mild Form, at i ikke kunde mind
 lade at tegne den. Den var næsten ladet, sli-
 ket glat af Regnen og stærkt furet af det ud-
 skjællende Regnvand; her maade det ad ret at
 nedvalte store Steue, som sad i Skraaningens
 eller lave deroppe tæt ved Kanten, med stor Vald-
 somhed villedde de se, og naar een maade
 Vandet eller tørede med en Anden, maade
 vi se ret. Nu antog Højs Lige indenfor denne
 Klint var Vindes kilde, i i for store om, og fra
 nu af var Klinterodken næstbrødt dannet i de
 beredte og meest maleriske Former. Og
 kan dogre mig over den lystidelig at sildes lig-

ne disse vilde Strandhalter med Norge og Schwedt,
hvor kan Leer og Landhalter ligne Bjerge af
Steen? og hvorfor er det ikke godt nok at det ligner
Danmark? Der er netop Danmarks Høst i sin
edleste, men tillige vildeste Karakter. For Dan-
mark kunde jeg sætte Sjælland - jeg kjender ikke
Klitterne derovre ved Vesterboovad. Men undoes
maa man rigtig nok, naar man tænker paa
Sjællands Høst langs Porsund, hvor ventige Nø-
geskove gaar lige ind til Sundet, hvor Høsten
er lialig og bebygget med Leer og Løst steds
hele Heien, og den samme lille Ø kan i Nord
Vest vise sig saa barsk og vild. Hvor kommer
det dog, at jeg føler mig mere tiltrukket af dette
end af hiint. Den Glim Høst, hvor man alle
Jubilæer møder Sammen med Porsaller, er
mig dog langt fra saa kjær som denne Tunge
hvor Broder Natas og jeg vandrede i grove Kle-
der og ikke saa andet Levende end en enkelt
Mange, en stor Ven! af dem som Bønderne
kalde: Torsko-Marer eller Ma'ev, og anden
Lyd hørte isikke, end Strandfuglernes Pibe og
Fløiten. Jeg var saa glad, min ~~de~~ Kjens Fø-
fø. Jeg var bleuet mig langt rigere og dyrkere
og ved mit nye Bekjendskab med dens best-
ligste Bljører; og det deiligste næsten havde jeg
endrin ikke set. Den sagt Klitteren fortæller
med sine Afveerling. Form; et Par Gange var
der nogle Klefter og ved at omgaae en lidt frem-
trædende Bjerg befandt vi os atter i en af disse

siendommelige Dale eller Lankninge, hvor
 Klinten trædes tilbage, saa der dannes en
 klüning rindt begrændset i Dybden af en
 brum grøn Flade, ind mod blavet afbrudt
 til begge Sider af de steile Klinte. Denne
 kaldtes: Grimodaleu - der var i den intet Vand-
 løb, men enten i den, eller en mindre, og
 senere kom til, var det at jeg saa en Masse
 Steen med ovullet; Steen man havde skaffet bort
 fra Marken og ned styrtet her, hvor man
 nærmest blev af med dem; men Skraaningen
 hvor de vare nedvæltede var ikke saa stærk, at
 de hæde løbet langt; de størfte længst, og der
 var mange store; de dannede en heelt Masse, og
 ovenfor dem en stor Mængde mindre. Det
 saa ind som et en frem styrtende Masse, der
 truede med at knuse, hvad der maatte komme
 i Veien. Det her Beskræve saae jeg paa to An-
 sninge - een om Formiddagen og een om
 Eftermiddagen; nu nærmere Tiden sig, da jeg
 maatte tænke paa et løbde tilbage til Gær-
 sen hvorfra jeg samme Aften skulde ride til
 Kallundberg igjen. Men længe havde en gnil
 Sprant

28 August

stückket mig i Vinen; den maatte jeg først see. Da i kom
 nærmere til den, blev den høj, og sagde med Tjippens
 op i den mørkeblaa Luft; Vindt havde nemlig forandret
 sig, og det deiligste varme Solskin afløst den kold, fug-
 tige Formiddagsvaer. Vi nærmere og denne Klint om-
 trent i samme Retning, som Solskæerne paa denne